

Järjestölähtöinen toiminta - arvailuja ensi vaalikauden sotessa

Kanta-Hämeen järjestöfoorumi 4.4.2019.

**Tuija Brax
Pääsihteeri
Suomen Sydänliitto ry**

1. Sote-alueiden oikeus ja mahdollisuus antaa järjestöavustuksia yleisesti ja erityisesti hyvinvointia ja terveyttä edistäviin järjestölähtöisiin toimintoihin.

2. Järjestöjen saamat avustukset kunnilta ja sote-alueilta on tilastoitava kattavasti osana hyte-tietojen lakisääteistä keräämistä.

3. Sote-alueiden ja kuntien on nimettävä vastuutaho sekä hyte-työhön että järjestöyhteistyöhön.

4. Sote-alueiden ja alueen kuntien sekä järjestöjen kesken on luotava hyte-työhön selkeät yhteistyörakenteet ja niiden osaksi järjestöjen tukea koskeva yhdyspintasopimus.

5. Kannustimet laadukkaalle hyte-työlle

6. Sote-alueiden ja kuntien valtionosuuksissa on erillinen kannustin tehdä hyte-työtä. Tämän kannustimen ns. hyte-indikaattoreihin on lisättävä sote-järjestöjen kanssa tehtävä yhteistyö samalla lailla, kun niissä on jo liikuntajärjestöjen kanssa tehtävä yhteistyö mainittuna.

7. Järjestöjen on osattava jatkossa arvioida oikein oman hyte-toimintansa luonne joko markkinalähtöisenä palveluna tai järjestölähtöisenä toimintona. Tämä arvio voi vaihdella maakunnittain ja sen tekeminen vaatii usein paljonkin uutta tietoa ja osaamista, mikä on otettava huomioon järjestöjen koulutus- ja kehittämistarpeita arvioitaessa.

8. Stean ja muiden
valtionapuviranomaisten on niin
ikään osattava tehdä oma
arvionsa yllä kuvatusta
tilanteesta ja pystyttävä
kuvamaan arviointikriteereitään
julkisesti.

9. Sote-alueen on senkin tunnistettava edellä kuvattu jako, mutta mikä vielä tärkeämpää, roolinsa sote-palvelumarkkinoiden rajojen ja rajapintojen määrittäjänä. Sote-alueiden on ymmärrettävä, että sen moninaisista keinoista ohjata sote-markkinoita omalla alueellaan seuraa, että sote-alueet voivat olla keskenään hyvin erilaisia sen suhteen, mitä sote-alueessa katsotaan tuotettavan markkinoilla ja mitä järjestölähtöisesti toimintoina.

10. Jokaiseen sote-alueeseen on osana hyte-kertomusta laadittava julkinen lista maakunnassa tunnistetuista järjestölähtöisistä hyte-toiminnoista.

11. Kuntien on osatta hyte-
kertomuksessaan niin ikään
tunnistaa, miten jako
markkinaehtoiseihin palveluihin ja
järjestölähtöisiin toimintoihin
vaikuttaa kunnan hyte-työhön.

12. Palveluohjauksessa on tunnettava samainen jako.

13. Palveluohjaukseen oma neuvottelukunta, jossa on mm. sote-järjestöjen ja palvelutuottajien edustus.

14. Kelassa kehitteillä olevan Kanta-palveluiden omatietovarannon käyttöä varten suunnitellaan erikseen ohjeet ja suositukset siitä, kuinka järjestöjen hyte-toiminnoissa kertyvää tietoa voidaan neuvoa kirjattavan omaehtoisesti.

15. Steassa on linjattava uudestaan se, miten lainsäädännön vaatimusta vähäistä suuremman kilpailuhaitan syntymisen kiellosta on sovellettava samalla lailla kuin muissakin Veikkaus-voittovaroja jakavissa valtionapuelimissä sekä yleisimmin valtionapulain piirissä.

16. Vähäistä suuremman kilpailuhaitan arviointia varten on perustettava soft law-perustainen asiantuntijaelin, joka kutsuttaisiin koolle noin maakuntavaalikauden puolessa välissä arvioimaan sille lähetettyjä väitteitä järjestöavustusten vähäistä suuremman kilpailuhaitan aiheuttamisesta.

...

16. ...

Asiantuntijaelimelle varataan resurssit tehdä tarvittaessa markkinatutkimuksia. Ennen asiantuntijaelimeen asian saattamista tulee väitteen tekijän ja väitteen kohteen pyrkiä löytämään neuvottelemalla ratkaisu, jolla järjestölähtöistä toimintaa voitaisiin maakunnassa jatkaa riittävän kilpailuneutraalisti.

17. On perustettava pelifuusion yhteydessä jo linjattu yhtenäinen valtionapuviranomainen, jotta sote-uudistuksen myötä entisestään kasvanut tarve järjestöavustusten yhteismitallisesta myöntämisestä toteutuu.

Nimitetty 8.3. valtionavustustoiminnan kehittämisen ja digitalisaation hanke.

18. Selvityksessä kuvaillaan 18 erillistä piirrettä, jotka voivat olla tyypillisiä yksinään tai monelta osin järjestölähtöisille toiminnoille. Tämä lista ei ole suljettu eikä sen yksittäisiä osia voida käyttää poissulkevasti, mutta se helpottaa eri tahojen sote-uudistuksen myötä merkitykseltään kasvanutta velvoitetta erottaa sote-palvelut järjestölähtöisistä toiminnoista.

19. Yhdistyslakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että yhdistys voisi halutessaan muuttaa sääntöjään niin, että sillä on erilliseksi vastuunalaiseksi elimeksi nimetty toimitusjohtaja. Muutos on omiaan tarvittaessa keventämään vapaaehtoisten maallikkoluottamushenkilöiden erittäin suurta vastuuta sote-uudistuksen myötä tapahtuvan toimintaympäristön muutoksessa tilanteessa, jossa järjestön valintoja valmistelee ja toimeenpanee palkallinen ammattihenkilökunta.

Nimetty 15.3. Yhteisöllinen kansalaistoiminta 2020-luvulla -hanke.

20. Järjestöjen ja sote-alueiden vastuutoimijoille ehdotetaan kirjoitettavaksi selkeät ohjeet siitä, kuinka tilanteissa, joissa voi olla esim. kyse erityisen vaativasta sosiaalipalvelusta tai hyvin pienen joukon tarvitsemasta tuesta, voidaan käyttää ns. SGEI -järjestelyä, de minimis-sääntelyn tai kilpailutusrajojen alle jäävää sopimusta sekä erilaisia hankintalain uusia neuvottelumenettelyjä, jotka mahdollistavat mm. allianssimenettelyn käytön.

21. Esitetään, että järjestöt itsesäätelyn puitteissa laatisivat ja julkaisisivat periaatteensa koskien taloudellisesti merkittävää kumppanuusyhteistyötä palvelutuottajien kanssa.

Harkittavaksi esitetään, että järjestöt raportoisivat valtionapuviranomaisille tämän yhteistyön suuruusluokan ainakin silloin kun se on merkittävää. Pakolliseksi tämän mahdollisen sidonnaisuuden ilmoittaminen esitetään tilanteissa, joissa järjestö hakee avustusta toimintaan, jossa neuvotaan ihmisiä valinnan vapauden käytössä tai annetaan tahi kerätään tietoa tai arvioita palveluiden laadusta.

jatkuu...

21. Jatkuu

Mikäli sidonnaisuudet näyttävät vaarantavan tämän kaltaisen toiminnan luotettavuuden, ei toimintoa tule avustaa.

Vielä tähdennetään, ettei kumppanuutta saa käyttää keinona yrittää pukea taloudellinen sopimussuhde esim. yritysvastuuta toteuttavaksi sponsoroinniksi.

22. Esitetään, että Stean avustuksia voidaan jatkossa myöntää järjestöjen toiminnan kehittämisen sateenvarjon alla myös omistajaohjauksen kehittämiseen siinä missä niitä on voitu jo nytkin käyttää mm. hallinnon, tiedottamisen tai vaikka laillisen varainkeruun ja hyvän hallinnon periaatteiden noudattamisen koulutuksiin ja kehittämishankkeisiin.

23. Esitetään, että vuoden 2020 jälkeinen järjestöjen sote-alueiden vaikuttamisen ja edustamisen koordinaatio valmistellaan hyvissä ajoin järjestökentän eri klusterit huomioon ottaen.

Toiminnoille on löydettävissä ainakin seuraavanlaisia piirteitä tai kategorioita, joista usein yksittäisen toiminnan osalta täyttyy monta yhtä aikaa:

Toiminnan tarkoitus on vahvasti terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä, kuten esimerkiksi

- terveyttä- ja hyvinvointia edistävää
- yleispreventiivistä
- primaaripreventiivistä
- sekundaaripreventiivistä
- kannattelevaa
- vierellä kulkevaa

-Toiminta on järjestön autonomiasta lähtevää. Toiminnot eivät saa osoittautua olevan puhtaasti järjestäjän/rahoittajan tilauksesta tehtyjä, sillä silloin tulee käyttää lain sallimia keinoja järjestää tai tuottaa palveluita eikä naamioida niitä järjestölähtöisiksi.

-Toiminnot ovat usein innovatiivisia ja/tai perustuvat järjestön havaintoihin varsinaisen palvelutarjonnan katveista ja kapeikoista.

-Toiminnan rahoituslähteinä on esim. järjestöjen omaa rahaa, järjestön rahankeruu- tai arpajaislain nojalla keräämää yleishyödylliseen toimintaan tarkoitettua rahaa, kuntien tai muun julkisen tahon myöntämää avustusta tai Stea:n tai muun valtakunnallisen julkisen tai yleishyödyllisen tahon avustusta. Osallistujien mahdolliset maksamat korvaukset tai liike-elämän tukirahat näyttelevät korkeintaan pientä osaa toiminnan rahoituksesta eikä toiminnasta peritä markkinoilla olevien palveluiden maksuihin tasoisia maksuja.

-Toiminnassa on mukana joko merkittävässä osassa tai joka tapauksessa onnistumisen kannalta tärkeässä roolissa vapaaehtoisia tai vertaistukijoita.

Toiminta perustuu ammattimaiseen ja tavoitteelliseen suunnitelmaan, koulutukseen ja vaikutusten ja laadun arviointiin ja siinä mukana olevia vapaaehtoisia koulutetaan ja heidän hyvinvoinnistaan huolehditaan ammattimaisesti ja vastuullisesti.

- Toiminnassa korostuu yhteisöllisyyden merkitys.

-Vaikka yksinomaan se, ettei toiminnalla tavoitella voittoa, ei riitä kriteeriksi erottaa toiminta palvelusta, on usein ilmeistä, että järjestölähtöisen toiminnan vapaaehtoisia motivoi se, ettei toiminnalla tavoitella voittoa tai muuta yksityistä etua eivätkä vapaaehtoiset saa osallistumisestaan palkkaa.

- Toiminta on tunnistettavissa osaksi hyte-työn hoitopolkua tai verkostoa olematta kuitenkaan julkisen vallan vastuulle tai valinnan vapauden piiriin kuuluva palvelu tai näiden alihankintapalvelu.

-Toimintaan on nivottu sisään aie saattaa osallistuja intensiivisemmän toiminnan piiristä järjestötoiminnan jatkamiseen harrastuksena ja/tai elämäntapamuutoksen tukena.

- Toiminnan piiriin tullaan ilman lähetettä.
- Toiminta on anonyymiä.
- Toiminta on etsivää.
- Toimintaan sisältyy neuvontaa, jota ei vääristä markkinoita.
- Toiminnassa käytetään henkilökohtaisten tai ryhmätapaamisten rinnalla tai ainoana muotona sähköisiä verkkoportaaleja, tai digitaalisia tukimenetelmiä tai puhelinpäivystystä.

-Toiminta voi joissakin kohderyhmissä sisältää siinä määrin vaativan tason tukea, että siltä tai osalta sen työntekijäistä voidaan vaatia viranomaislupa tai siinä saattaa syntyä potilasrekistereitä.

-Toiminta on sote-palveluja tai laajasti koko hyte- ja sote -polkujen tai palveluiden ja toimintojen yhteistyötä kehittävää toimintaa, jonka tulokset on määrä saattaa pysyväksi osiksi palvelujen tuotantotapoja tai kehitysvaiheen jälkeen muuttaa puhtaasti markkinoilla oleviksi palveluiksi siten, että kehityshanketta ei voida pitää kilpailuneutraaliteettia rikkovaksi. Tällaista toimintaa voidaan avustaa Stean hankeavustuksilla.

-Mitä pienemmästä tai vaativammasta kohderyhmästä on kyse, sitä todennäköisempää on, että rajanveto järjestölähtöisen toiminnan ja palvelutuotannon välillä vaatii samanlaista erityisharkintaa kuin mitä on esitetty STM:n tuoreessa selvityksessä "Järjestöavustusten kohdentuminen julkiseen rajapintaan" koskien päällekkäisyyksiä subjektiivisten oikeuksien kanssa. ...

-...
Tällöin voi joissakin hyvin harvinaisissa tilanteissa, kuten esim. kidutettujen tukitoimissa olla kysymys siitä, että jos toimintaa ei avusteta järjestötoimintana, sitä ei tehdä lainkaan. Tässä kysymyksessä lähestytään saman kaltaisia tilanteita kuin on erikseen käsitelty kohdassa SGEI. Lisäksi tämän kaltaista pohdintaa saattaa syntyä, kun joudutaan pohtimaan sosiaalihuoltolain ja eräiden muiden lakien tulkintakysymyksiä. (Joista jäljempänä lisää.)

-Edellä mainitut tunnuspiirteet eivät ole tyhjentyviä eikä niitä voi lukea myöskään poissulkevasti.

Sote-uudistus tuo mukanaan niin merkittävän toimintaympäristön muutoksen, että näitä yksittäisiä kriteerietä merkityksellisempää on se, että jatkossa päätökset siitä, mitä missäkin maakunnassa pidetään palveluina ja mitä toimintoina tehdään läpinäkyvästi ja mahdollisimman hyvin koko maakuntakautta koskeviksi, että tässä muutoksessa niin palvelut kuin toiminnatkin tietävät asemansa sekä keinonsa esittää muutoksia toimintaympäristöönsä hallittavissa olevassa aikataulussa ja prosessissa.

Kiitos

